

RYSZARD PANKIEWICZ

KILKA UWAG NAD KRYZYSEM W OKRESIE SCHYŁKU REPUBLIKI RZYMSKIEJ

Kryzys w okresie późnej republiki należy uznać z racji głębokich przemian w łonie podstawowych struktur organizmu państwowego za jedno z najbardziej znaczących zagadnień w dziejach starożytnego Rzymu. Trudno jednakże przy tym zgodzić się z poglądami tych badaczy, którzy trudnościom okresu późnej republiki odmawiają znamion zjawiska społeczno-gospodarczego i poprzestają jedynie na stwierdzeniu istnienia symptomów kryzysu typu politycznego, choć o niewątpliwych reperkusjach w dziedzinie ekonomiki i polityki społecznej¹. Podobnie za jednostronne wypada uznać próby ograniczenia zasięgu dokonujących się zmian do warstwy *nobilitas*. Koncepcja R. Syme'a, przeciwstawiająca rosnącą w siłę ekonomiczną arystokrację italską dawnej *nobilitas* rzymskiej, jest wyłącznie modyfikacją podobnych koncepcji².

Niewątpliwie na przełomie III i II w. p.n.e. mamy do czynienia ze wzrostem roli politycznej i ekonomicznej arystokracji³, ale niemal jednocześnie, w miarę rozwoju potęgi państwa i nasilającej się eksploatacji nowo podbitych terenów, coraz większe możliwości aktywności, szczególnie w dziedzinie ekonomicznej, zdobywa warstwa ekwitów. Jej siła opiera się w pierwszym rzędzie na wyłączności w zbieraniu podatków z obszarów podległych władzy rzymskiej, realizowaniu zamówień państwa na dostawy towarów drogą morską, jak również na prowadzeniu na szeroką skalę operacji typu lichwiarskiego i spekulacyjnego. Pewien wpływ na zmianę w dotychczasowych

¹ Zob. przykładowo T. Frank, *An Economic History of Rome to the end of Republic*, Baltimore 1920, s. 110.

² M. Gelzer, *Die Nobilität der römischen Republik*, München 1912; R. Syme, *The Roman Revolution*, Oxford 1952.

³ T. Pekáry, *Die Wirtschaft der griechisch-römischen Antike*, Wiesbaden 1979.